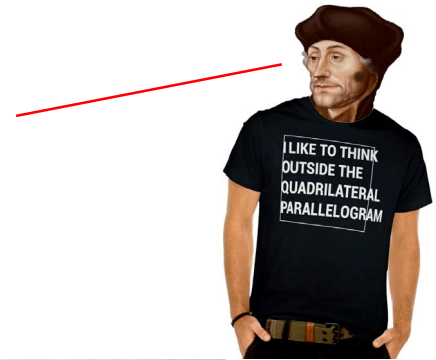

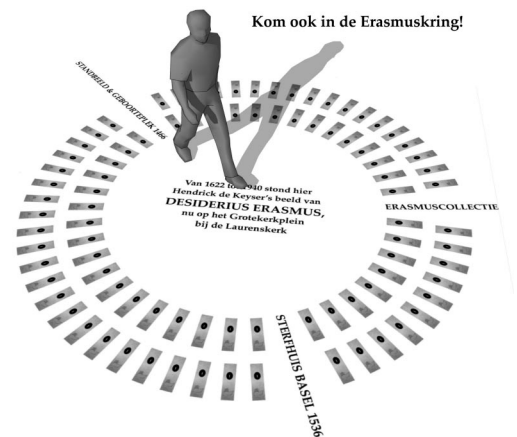
Erasmuslijn 2017 uitgezet

een pleidooi voor **zichtbaarmaking**

'Helaas Mercur, waar zwerf ik heen?'

S T R Y D
tuffen
T H A L I E
[eene der Zang-godinnen]
E N
B A R B A R I E S
[de Woeltheid, of Balfaardy.]
D O O R
D. E R A S M U S.
Een Gefchrift, dat nooit voor dezen is gedrukt.

Erasmuslijn 2017 uitgezet

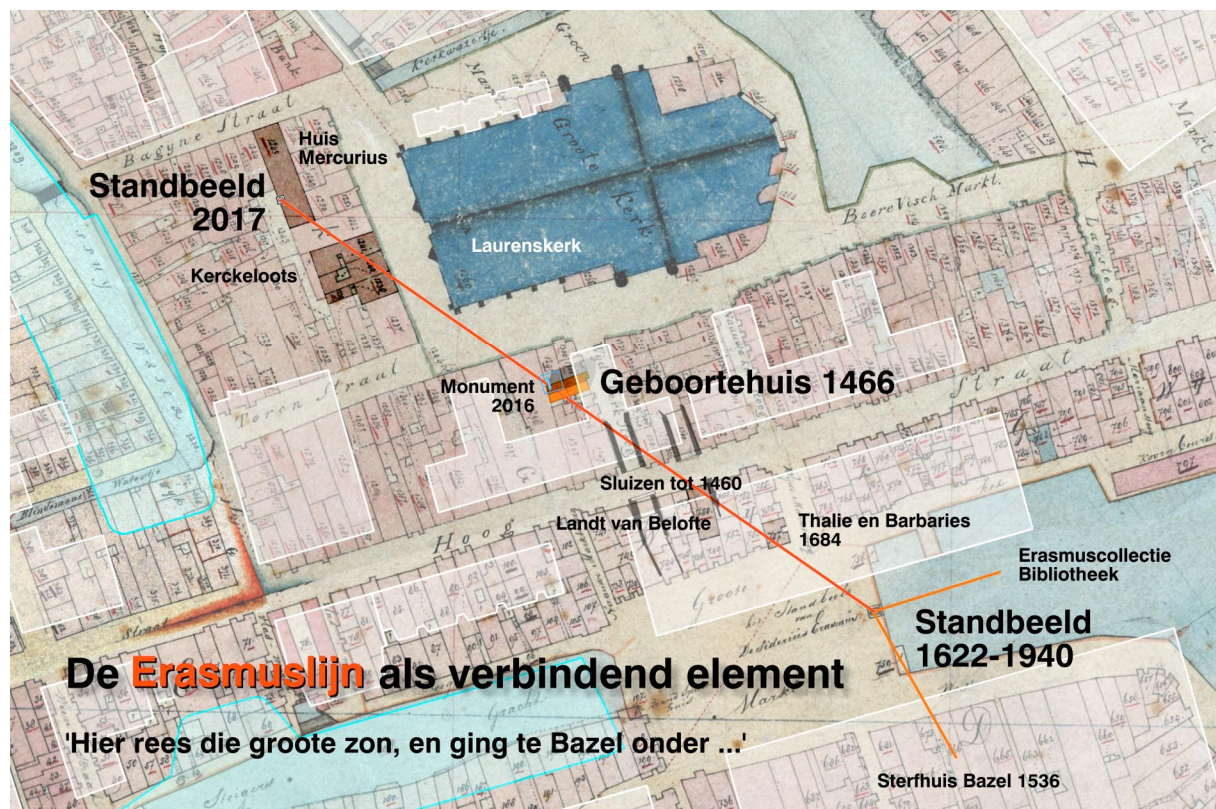
een pleidooi voor **zichtbaar**making

René van der Schans

De Erasmuslijn is een nu nog denkbeeldige lijn, op de kaart getrokken tussen de oude standplaats (1622-1940) van Hendrick de Keyser's bronzen beeld van Erasmus en de huidige en toekomstige plek op het Grotekerkplein bij de Laurenskerk, waar het in 1964 geplaatst is. De lijn doorsnijdt, ongeveer halverwege, de plek van Erasmus' geboortehuis. Enkele jaren geleden is het beeld ongeveer 2 meter in zuidelijke richting verschoven, en bij de geplande inrichting van het Grotekerkplein tot stadspark (2017) zal het nog eens ongeveer 5 meter die kant op gaan. 'Helaas Mercur, waar zwerf ik heen?' Ja Erasmus, zo sta je straks op de kaart.

Bij de Museumnacht van 9 maart 2013 is een deel van de lijn, van het standbeeld op het Grotekerkplein tot net voorbij het geboortehuis, evenals het geboortehuis zelf, met als tijdelijk bedoelde aluminiumstrips zichtbaar gemaakt. Op 31 maart 2015 hebben, bij gelijktijdige markering van de oude standplaats van Erasmus' beeld (bij de Markthal), ongeveer 200 leerlingen van het Erasmiaans Gymnasium de lijn korte tijd in levenden lijve gerealiseerd, een speelse actie die door fotograaf Jaco Taal prachtig in beeld is gebracht.

Momenteel (januari 2017) is de lijn, afgezien van een paar snippertjes, weer onzichtbaar. Dat is jammer, want de lijn verbindt een aantal interessante historische elementen waaronder (na de geplande verplaatsing van Erasmus' standbeeld) ook het op 28 oktober 2016 onthulde Erasmus Monument. Ik pleit er dan ook voor dat de Erasmuslijn, met een aantal van die elementen, *permanent* in het terrein *zichtbaar* wordt gemaakt, vooral niet nadrukkelijk maar wel zodanig dat de bezoeker iets meer te weten kan komen van verschillende aspecten van de omgeving van Erasmus' geboortehuis in de loop der tijd. Ik noem deze lijn **Erasmuslijn 2017**, ter aanduiding van het jaar waarin de aanleg een aanvang zou kunnen nemen!

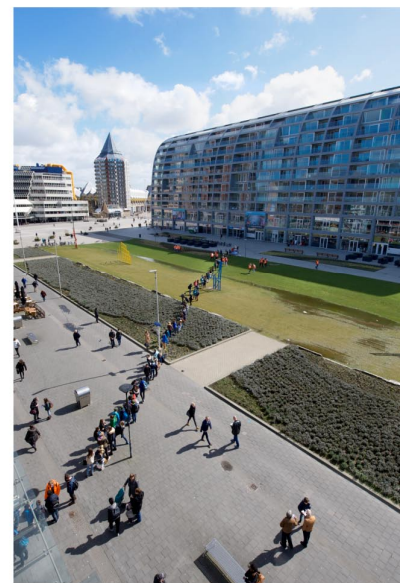
De Erasmuslijn (nog vanuit de huidige positie) in samenwerking met mevrouw Gré Ploeg van de Stichting Erasmushuis Rotterdam tijdelijk zichtbaar gemaakt in 2013 en 2015, eerst alleen het noordelijk deel, later ook het zuidelijke. Zie het dossier "*Erasmuslijn*" (met de aanvullingen) in de publicatie "*De grenzen van Erasmus'erf*" van 2014/2016 voor details.

Levende Erasmuslijn

31 maart 2015:
De 'Erasmuslijn' tussen de oude en nieuwe plaats van Erasmus' standbeeld, via zijn geboorteplek, door eerstejaarsleerlingen van het Erasmiaans Gymnasium zichtbaar gemaakt en gefotografeerd door Jaco Taal.

De Erasmuslijn zelf

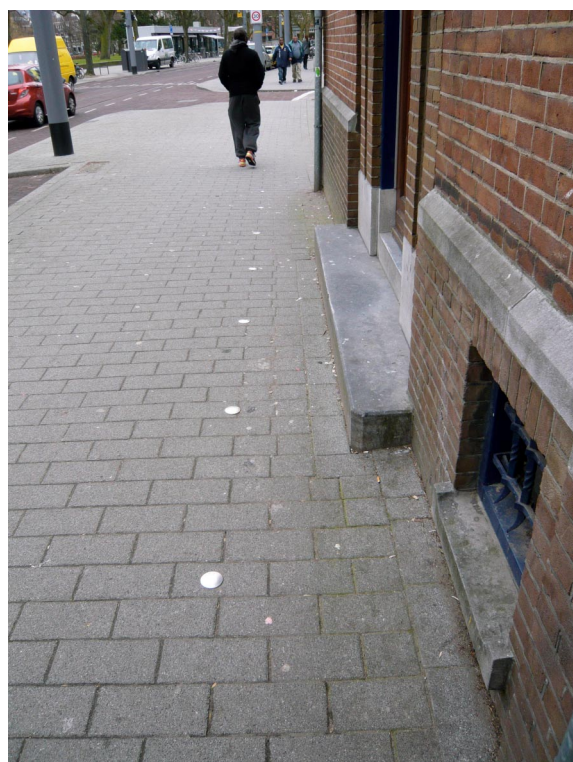
“Die gerade Linie ist gottlos und unmoralisch. Die gerade Linie ist keine schöpferische, sondern eine reproduktive Linie. In ihr wohnt weniger Gott und menschlicher Geist als vielmehr die bequemheitslüsterne, gehirnlose Massenameise.”

Friedrich Hundertwasser

http://www.hundertwasser.at/deutsch/texte/philo_verschimmelungsmanifest.php

Van wat de Oostenrijkse kunstenaar Friedrich Hundertwasser hier allemaal over de rechte lijn beweert moeten we ons maar niet te veel aantrekken. De Erasmuslijn is inderdaad recht en een-dimensionaal, een landmeetkundige constructie, maar wat zij verbindt en doorsnijdt heeft echt veel te bieden om aandacht te vragen voor Erasmus en het verleden van zijn geboortestad! Makers en bezoekers zijn toch geen “gemakzuchtige, hersenloze massamieren”?

De lijn loopt door verschillende soorten terrein: straat, plantsoen, gras. Dat vraagt ook om verschillende materialen voor de markering. We stellen voor uit te gaan van punaises oftewel *wegdeknagels* (met Erasmusbeeltenis?) in de bestrating, om de twee meter ongeveer, en een verwante vorm (piketjes?) te kiezen in gras en plantsoen. Een speels wisselende afstand, met misschien zelfs even een schijnbare leemte, valt ook te overwegen, dat is levendiger. Op de foto, op de Nieuwe Binnenweg genomen, is gelet op de maat van de tegels (30 cm) de afstand 2,10 meter. Werkt visueel prima, maakt nieuwsgierig, nodigt je uit op ontdekkingstocht te gaan zoals leergierige Kiri doet in het boekje “*De knipoog van Erasmus*” van Ton van Reen. In principe lijkt er zelfs weinig op tegen, de Erasmuslijn, in overleg met eigenaren of huurders, ook zichtbaar te maken *binnenin* de bebouwing, zijnde de winkels van Xenos en Hans Anders, en het nog te bouwen Rotta Nova. De god van de handel, Mercurius, wordt zo in het voorbijgaan misschien ook gesteund, op zijn Rotterdams.

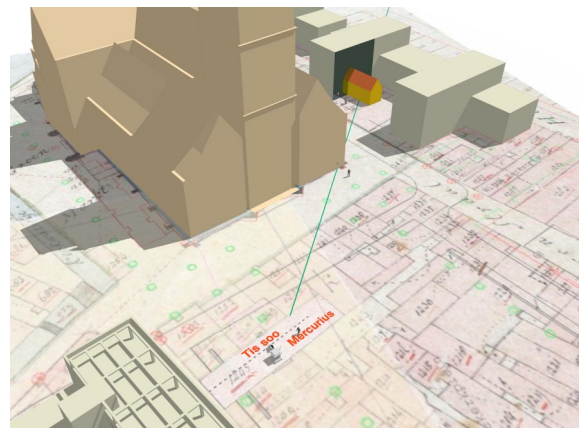
‘Wat wil je meer over mij weten?’ vraagt Erasmus .
‘Nou, waar u hebt gewoond ’ zegt Kiri. ‘En wat u hebt geschreven.’
‘Ik ben geboren in de Wijde Kerkstraat. De Laurenskerk was vlak bij ons huis. Ben je er wel eens geweest?’
‘Met de klas zijn we naar een orgelconcert geweest.’
‘Die kerk herinnert me aan mijn kindertijd,’ zegt Erasmus.
‘Dat schrijf ik op,’ zegt Kiri. Vlug pakt ze haar schrijfblok.

De door de Erasmuslijn verbonden elementen

Hoe kunnen de verschillende elementen zichtbaar gemaakt worden, wat weten we ervan, en moeten ze wel gemarkeerd worden? Ik volg bij de bespreking de Erasmuslijn van noord naar zuid, maar in omgekeerde richting moet zij ook goed kunnen functioneren!

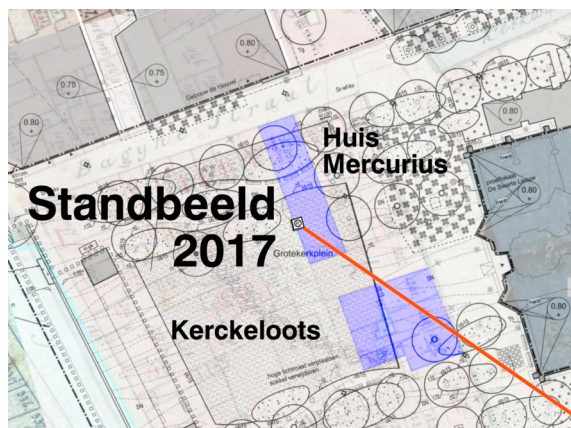
Het standbeeld van Erasmus, sinds 1964

Over het standbeeld op zich is veel gepubliceerd, zie hiervoor bijvoorbeeld Lucy Schlüter's "*Standbeelden van Erasmus in Rotterdam 1549-2008*", in 2008 uitgegeven door de Stichting Erasmushuis Rotterdam, ook digitaal te raadplegen. Over hoe het beeld precies op de huidige plaats terecht is gekomen bestaat ongetwijfeld veel bronnenmateriaal, maar daarvan kennen we alleen enige correspondentie van drs. N. van der Blom. Op het voetstuk bevindt zich momenteel een enigszins verbleekt ANWB-bordje met korte toelichting; dit zou eens vervangen kunnen worden door een nieuw bordje, ook met QR-code voor nadere details, of zeer veel mooier, met een vrijstaande toelichting *naast* de sokkel.

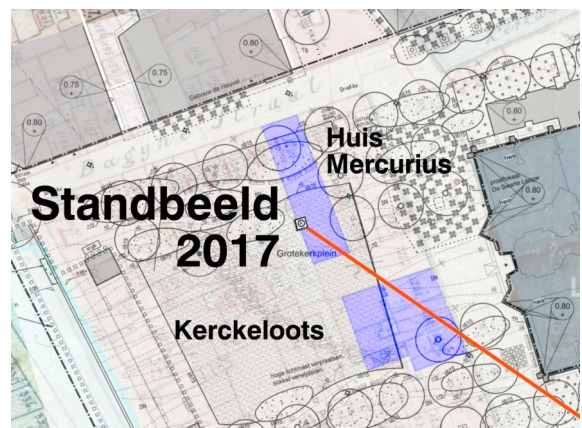
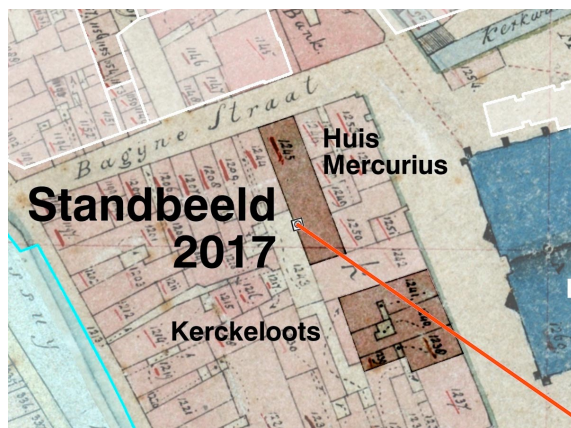
Het huis Mercurius

Het standbeeld bevindt zich op de rand van een vroeger huis Mercurius (de god van de handel, zeer Rotterdams!), met een interessante geschiedenis, beschreven in een uitvoerig dossier "*Erasmus, Mercurius, Apollo en een vishal*". In de plannen voor het Grotekerkplein wordt deze ruimte grotendeels gevuld met plantsoen en ligweide. Een bescheiden markering van de vier hoekpunten met punaises of stenen met daarop een QR-code voor het digitaal oproepen van dit stukje verleden zou heel aardig zijn.

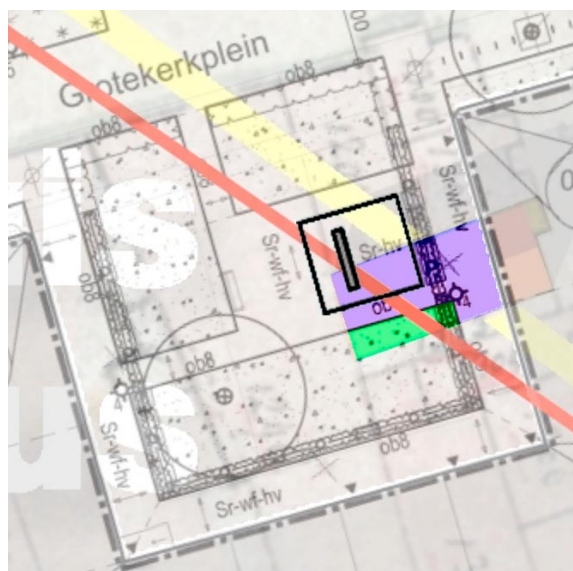
De Kerckeloots

Recht tegenover de Laurenstoren heeft de Kerckeloots gestaan. 1588: der kercken loets; 1794: het kerke timmerhuijs of loots; in 1860 verkocht door de Nederduitsche Gereformeerde Gemeente te Rotterdam. Veel is er niet bekend over dit pand, maar het is fraai afgebeeld op een aquarel van Dirk Langendijk uit 1803, er zijn tekeningen van verbouwingen, en het complex wordt hier en daar genoemd in de Notulen van de Kerkmeesters. Het stuk grond wordt nu deels getransformeerd tot ligweide, de rest blijft steen. Voor een bescheiden markering in dezelfde stijl als bij het huis Mercurius zouden de afzonderlijke hoekpunten van de vier kadastrale percelen van rond 1830 in aanmerking kunnen komen, met daarbij eventueel een verdichting van de Erasmuslijn tot één meter tussen de punaises. Deze plek heeft immers wel drie eeuwen bij de kerk behoord (in een akte van 1588 er is sprake van een nog oudere kerkeloots, misschien wel voortgekomen uit een bouwloots voor toren en kerkschip, rond 1450?). Naast de Kerkeloots stond het huis voor de Bieraccijns, ook interessant maar buiten de Erasmuslijn, net als de Laurenskerk zelf.

Het Erasmus Monument en het Geboortehuis

Op 28 oktober 2016 is het “Erasmus Monument” onthuld, het resultaat van een op 28 oktober 2014 uitgeschreven prijsvraag ter markering van het geboortehuis van Erasmus. Het is omgeven door een nieuw aangelegd plantsoen (deel van het stadspark bij de Laurenskerk), echter zonder zichtbaarmaking van of expliciete verwijzing naar het geboortehuis, Erasmus’ geboorte, of de plek daarvan. Een beschrijving of toelichting van het monument zelf is er ook nog niet; op het internet is slechts de toelichting bij het prijswinnende *ontwerp* te vinden, dat echter in veel onderdelen niet in overeenstemming hiermee gerealiseerd blijkt.

onderweg ...

Noordmuur geboortehuis, monument en Erasmuslijn 2017 komen nu (puur toeval!) haast in één punt samen. Ik stel mede daarom voor, om binnen de nu aanwezige infrastructuur de Erasmuslijn en de plattegrond *zichtbaar* te maken, door het aanbrengen van kleurverschillen in de bestrating en beplanting of door een omtrekslijn, met aanvullende toelichting op of bij de drempel van het monument en minstens toevoeging, in de plattegrond of op de wand van de Xenoswinkel, van een tekst die ooit op het huis te lezen was: “*Erasmus die het Licht Eerst sagh in dit gebouw, Bestraelt al 's Weerlds Rond met Godsdienst, Konst en Trouw*”. Haast fluisterend maar voldoende!

Twee sluisen en het Landt van Belofte

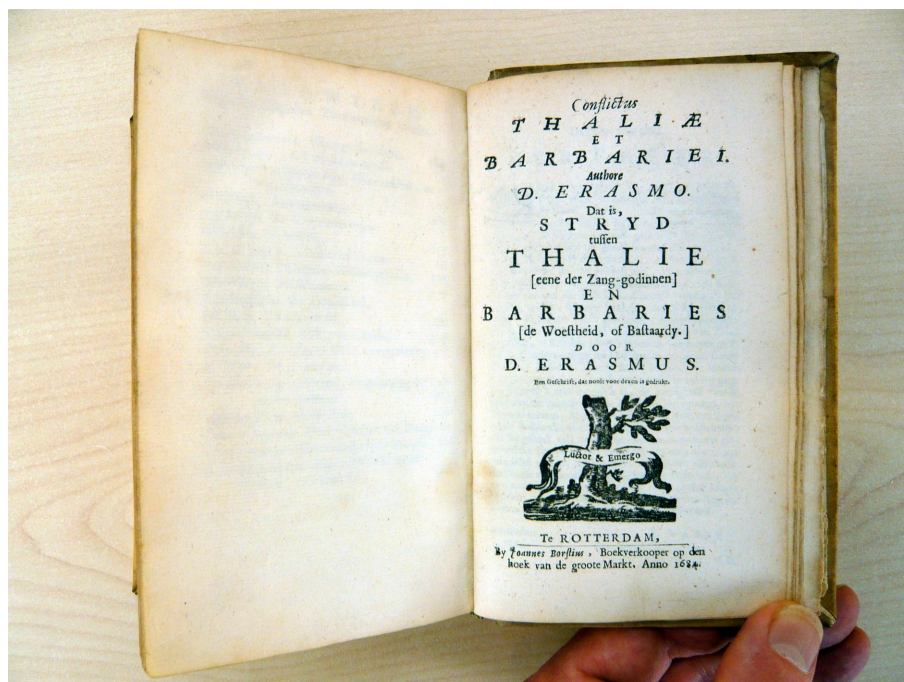
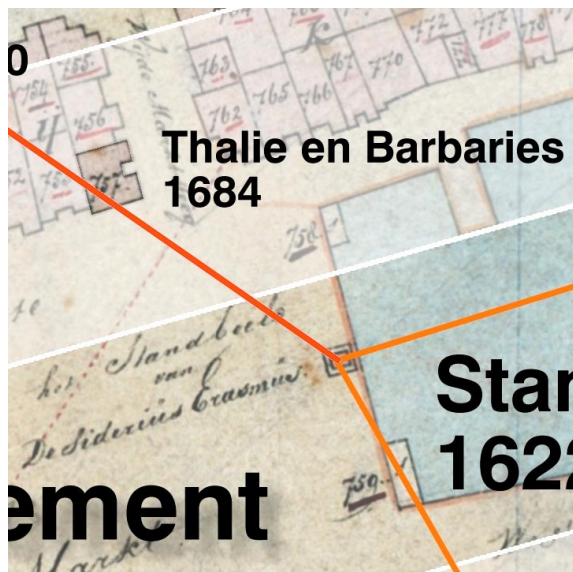
Aan de andere zijde van de winkels aan de Hoogstraat (Xenos en Hans Anders, met eventueel een markering binnen), gaat de Erasmuslijn weer in de open lucht verder, daarbij een tweetal rond 1460 verdwenen uitwateringssluizen, de Bleiswijkse en de Zevenhuizer sluis, en de Hoogstraat kruisende. Behalve de Erasmuslijn zouden hier ook die sluisen in het plaveisel op schaal 1:1 aangegeven kunnen worden (met daarbij een bordje of reliëf met toelichting en QR-code). De geschiedenis van de in 1943 opgegraven sluisen is, met mooie foto's en tekeningen, met dank aan BOOR, te vinden in een dossier "[Uitwateringssluizen onder de Hoogstraat](#)". De Bleiswijkse sluis (zie foto) werd een paar jaar voor de geboorte van Erasmus gedempt om plaats te maken voor de Nieuwe Kerkstraat, waarschijnlijk ook in verband met de bouw van het schip van de Laurenskerk. Een interessante geschiedenis.

Aan de zuidzijde van de Hoogstraat, bovenop het zuidelijke deel van de Zevenhuizer sluis, stond een huis genaamd "Landt van Belofte", of ook wel "De Druijff" (wegens een gevelsteen, blijkt uit een akte; afgebeeld een exemplaar uit Leiden). Een mooie naam in verband met Erasmus, gezien diens verlangen naar een gelukkiger wereld.

Thalie en Barbaries

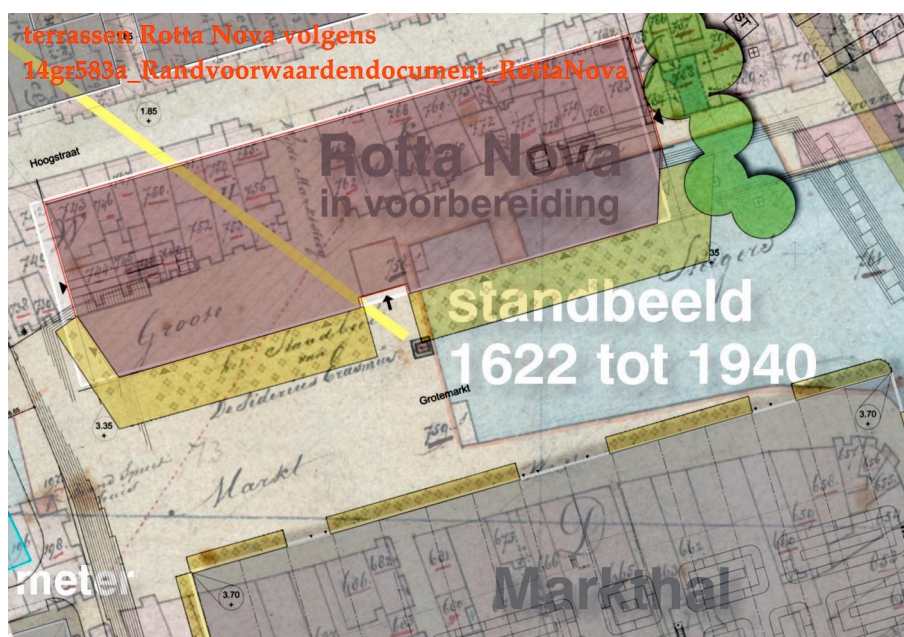
De volgende statie langs de Erasmuslijn is de boekhandel (met drukkerij?) van Joannes Borstius, op de hoek van de Grootte Markt en de Wijde Marktsteeg. Hij gaf in 1684, als eerste, een tweetalige versie uit van een jeugdwerk van Erasmus: "*Thalie en Barbaries*". Momenteel is het perceel met gras bedekt (de noordkant valt nagenoeg samen met de zuidelijke muur-resten van de gesloopte wederopbouwpannen van 1952, daar waar gymnasisten die op 31 maart 2015 zonet de Erasmuslijn hebben uitgezet op de foto staan), maar er zijn nog steeds plannen om er grootse en meeslepnde hoogbouw, RottaNova genaamd, neer te zetten. Voor het zover is, zou het perceel tijdelijk afgepaald kunnen worden en dan te gebruiken zijn om Erasmus' samenspraak een paar keer ten gehore te brengen, kort maar krachtig. Misschien is het zelfs mogelijk, de plek binnen de nieuwbouw te reserveren als een soort Erasmustheatertje.

Een Erasmuskring om te eindigen en verder te gaan

Het zuidoostelijke eindpunt van de Erasmuslijn is, na uitvoerige metingen en berekeningen, sinds 31 maart 2015 even ten noorden van de Markthal gemarkeerd met een "sokkel" van mdf. Zie voor details de "[brief aan burgemeester Aboutaleb van 9 april 2015](#)". Wegens slijtage door weersinvloeden staat er momenteel al een derde versie. Op de vier zijden bevinden zich een kaart en drie afbeeldingen van de vroegere toestand, en bovenop is, later, een "Erasmuskring" aangebracht die andere interessante Erasmusobjecten aanwijst. Alles is voorlopig bedoeld, want mevrouw Ploeg en ik streven uiteindelijk naar een markering door middel van zo'n Erasmuskring op de grond, samengesteld uit door Adriaan Geuze ontworpen, van de markt vrijgekomen ankertegels met afbeelding van Erasmus. Volgens ontwerptekeningen van de gemeente blijkt daar voldoende ruimte voor te zijn op de hoek van de terrassen die voor het nog te bouwen RottaNova zijn gepland. 'De Grotemarkt wordt het mooiste horecaplein van Rotterdam. Bij RottaNova zit je op het zuiden, en heb je de hele dag zon.' (AD 11 oktober 2014). Een uitstekende plek voor een waardige markering, tussen de mensen, op het (in de toekomst zo te noemen?) Erasmusplein.

We denken aan een Erasmuskring samengesteld uit een tweetal concentrische cirkels, een van bruto 42 ankertegels in een veelhoek van 84 zijden, en een van bruto 56 ankertegels in een veelhoek van 112 zijden. Totaal 98 tegels bruto. De tegels zijn elk ongeveer 10 bij 33 cm groot, dat leidt dan tot de volgende maten voor het geheel (zonder tekst nog):

binnenste kring (84 zijden, 42 tegels):

inwendig 267 cm

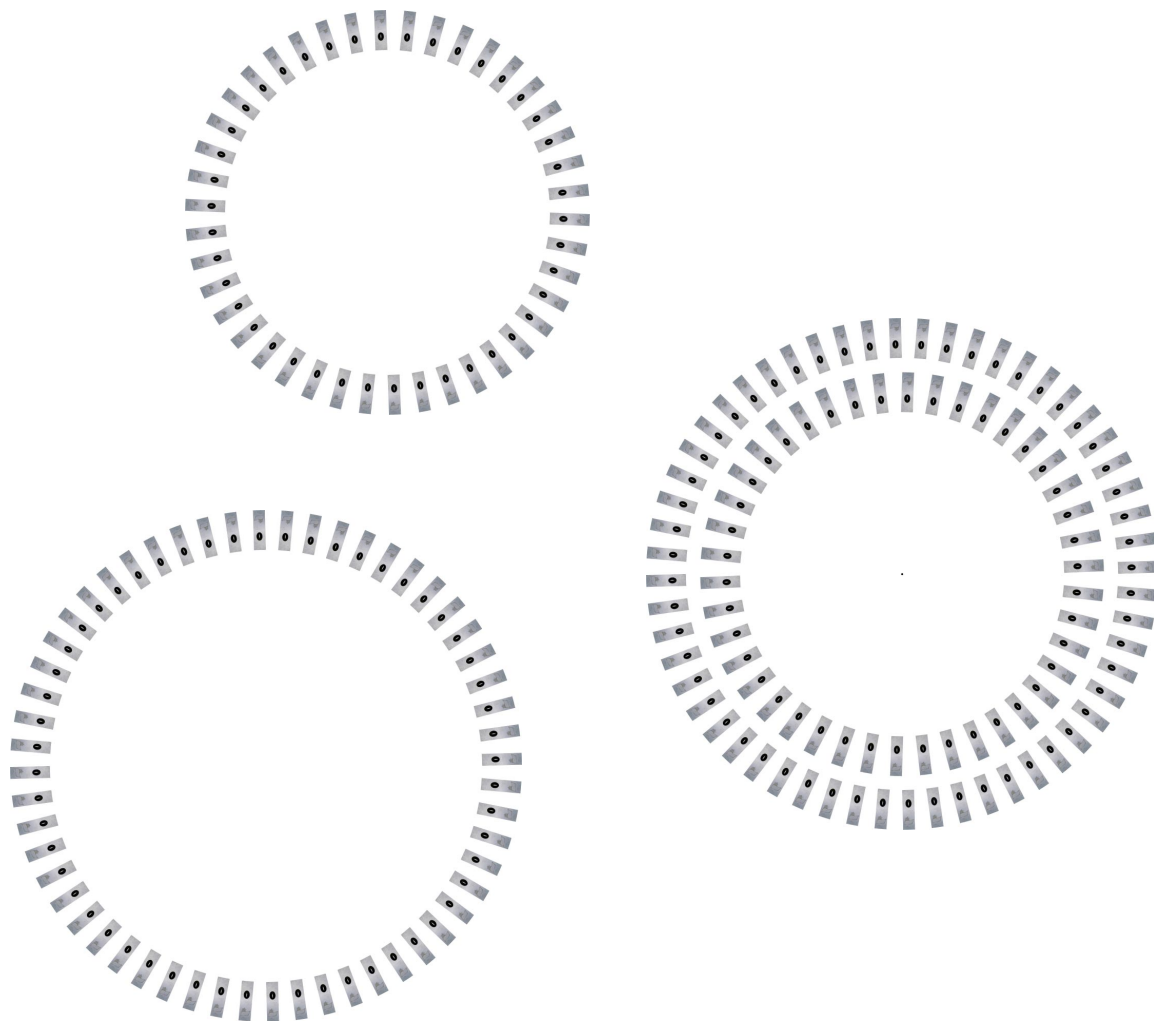
uitwendig 333 cm

buitenste kring (112 zijden, 56 tegels)

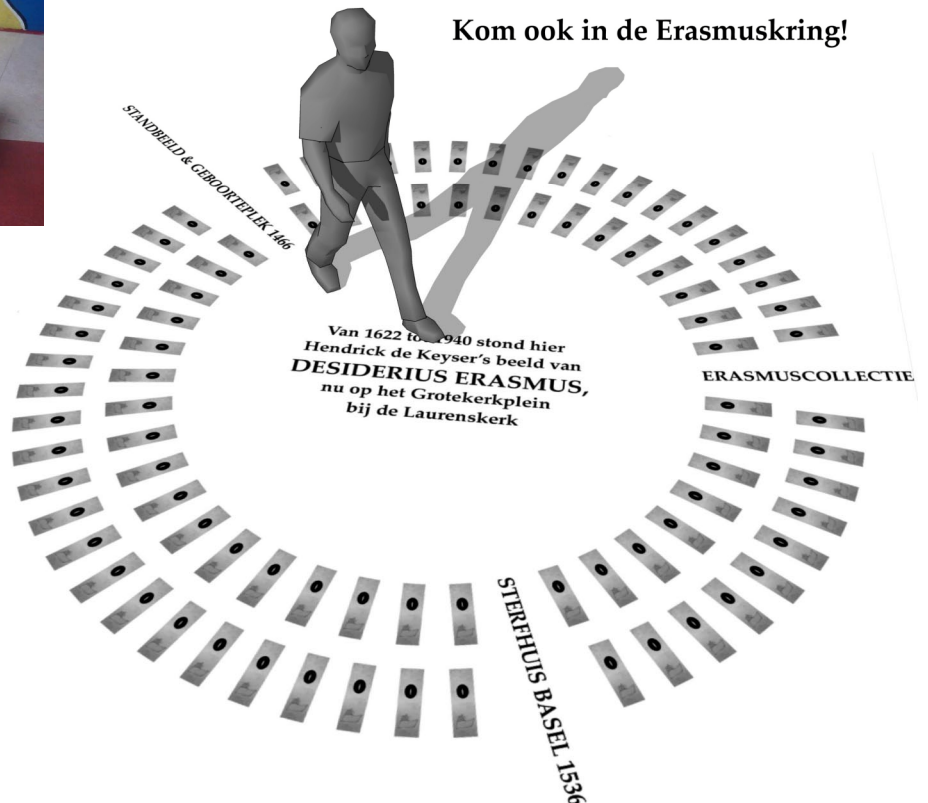
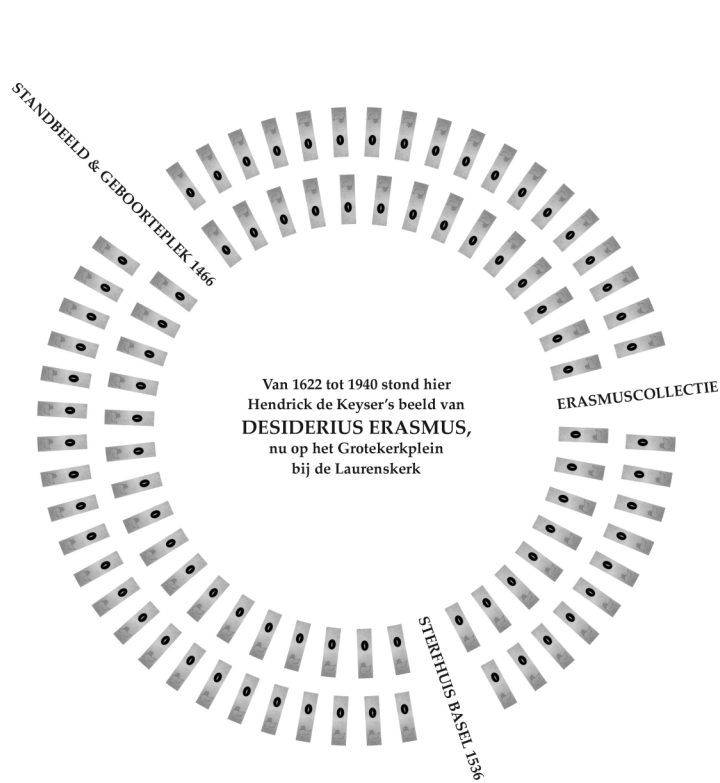
inwendig 356 cm

uitwendig 422 cm

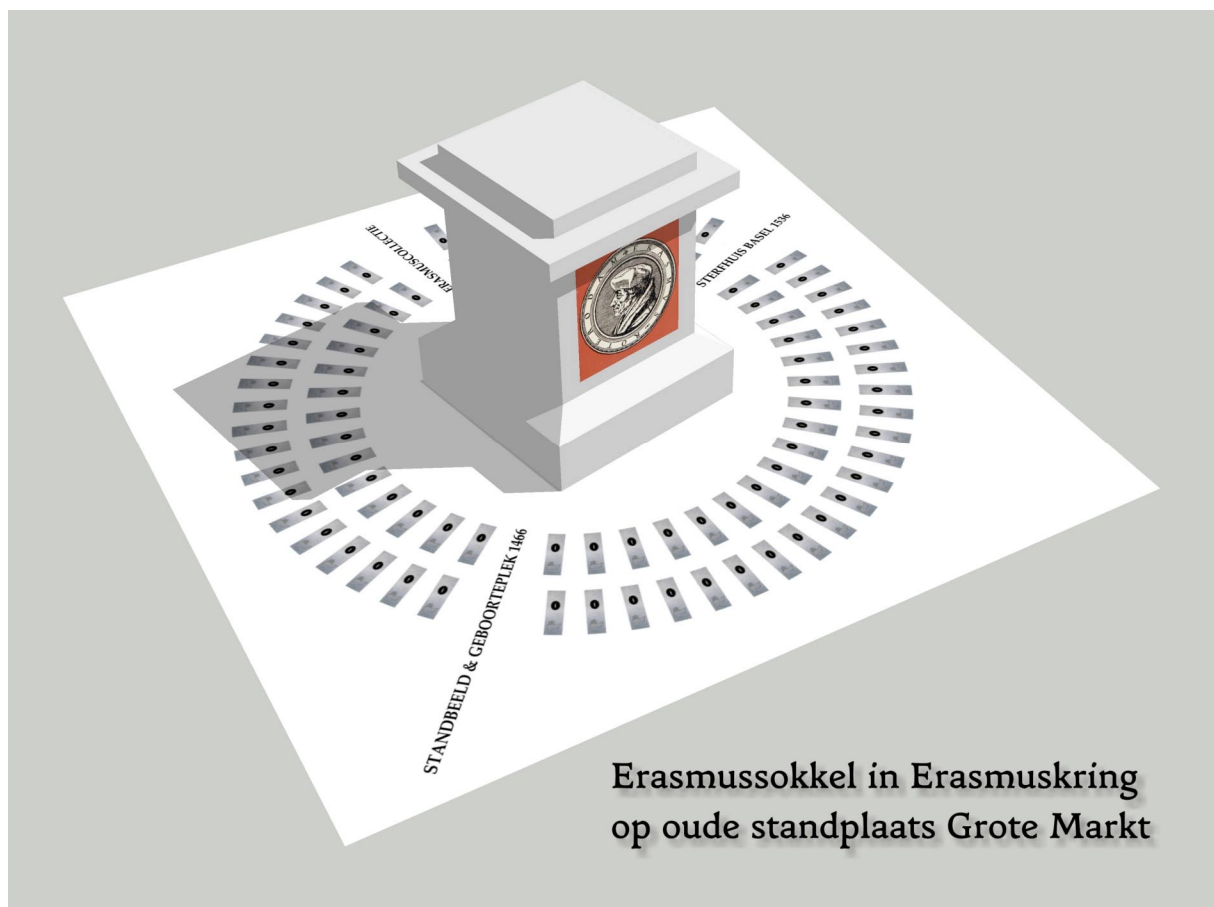
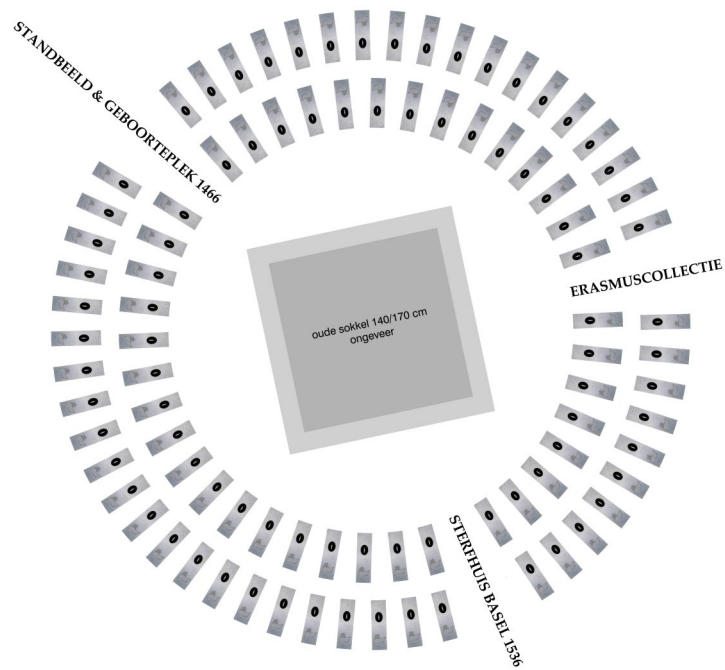
Door de verhouding $84 : 112 = 3 : 4$ is het mogelijk de twee kringen zodanig in elkaar te passen, dat er regelmatig mooie symmetrische openingen gemaakt kunnen worden in de buitenste kring ten opzichte van een ook weg te laten tegel in de binnenste kring. Die openingen zijn bedoeld voor een drietal in metalen letters uitgevoerde verwijzingen naar Erasmusplekken in de nabijheid en ver weg. De teksten zijn nog in Palatino Linotype, maar we denken natuurlijk aan het in 2016 nieuw uitgebrachte lettertype **Erasmus MMXVI** (ook voor andere teksten op en bij de Erasmuslijn).

In het midden van de transparante maar toch besloten kring kan een passende tekst worden geplaatst, en de plek lijkt daarmee zeer geschikt om als speaker's corner te gebruiken, eventueel met een bijpassend mobiel spreekgestoelte. Een groot (digitaal?) eerbiedwaardig portret van Erasmus op de gevel erachter, ter aanmoediging, zal het ongetwijfeld ook heel goed doen.

Een andere mogelijkheid is, de ruimte te gebruiken voor het plaatsen van een sokkel, van modern materiaal, of zelfs het bewaard gebleven origineel uit 1677. Maar moet je daar iets op zetten, en zo ja, wat dan? Een bos bloemen op Erasmus' verjaardag? Voorlopig doen we het maar even met de surrogaatsokkel, met een Erasmuskring er bovenop in plaats van omheen.

**Erasmussokkel in Erasmuskring
op oude standplaats Grote Markt**

STANDBEELD & GEBOORTEPLEK 1466

Van 1622 tot 1940 stond hier
Hendrick de Keyser's beeld van
DESIDERIUS ERASMUS
(1466-1536)
nu op het Grotekerplein bij de Laurenskerk

ERASMUSCOLLECTIE BIBLIOTHEEK

'Wat is dwazer
dan in brons vereeuwigd
op de markt te willen prijken?'

Desiderius Erasmus:
De Lof der Zoetheid, hoofdstuk 27

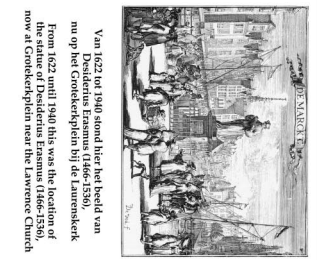
STERFHUIS BASEL 1536

De oudste foto van Erasmus' standbeeld,
omstreeks 1846
The oldest photograph of the statue,
around 1846

Oude plaats
standbeeld Erasmus
(van 1622 tot 1940)
opnieuw gemarkeerd
op 25 oktober 2015

Van 1622 tot 1940 stond hier het beeld van
Desiderius Erasmus (1466-1536),
nu op het Grotekerplein bij de Laurenskerk
From 1622 until 1940 this was the location of
the statue of Desiderius Erasmus (1466-1536),
now at Grotekerplein near the Lawrence Church

Het standbeeld van Erasmus
tussen de ruïnes
na het bombardement van 14 mei 1940
The statue of Erasmus
amidst the ruins
after the bombardment of May 14, 1940

Tot slot

Met deze voorstellen meen ik een zinvolle bijdrage te kunnen leveren aan het 1:1 zichtbaar maken van Erasmus en de geschiedenis van zijn geboortestad, op de ideale plek daarvoor. Sommige zaken zijn met geringe kosten te realiseren, maar andere, zoals de Erasmuskring, zijn vast prijziger. Het kan en hoeft niet allemaal tegelijk te worden aangelegd, sommige objecten hebben ook een wat minder directe relatie met Erasmus, maar het kan zeker geen kwaad om het inhoudelijk en voor de vormgeving als één doorgaand geheel te beschouwen en niet alleen als losse fragmenten. Centraal staat voor mij de nu onzichtbare plek van het geboortehuis.

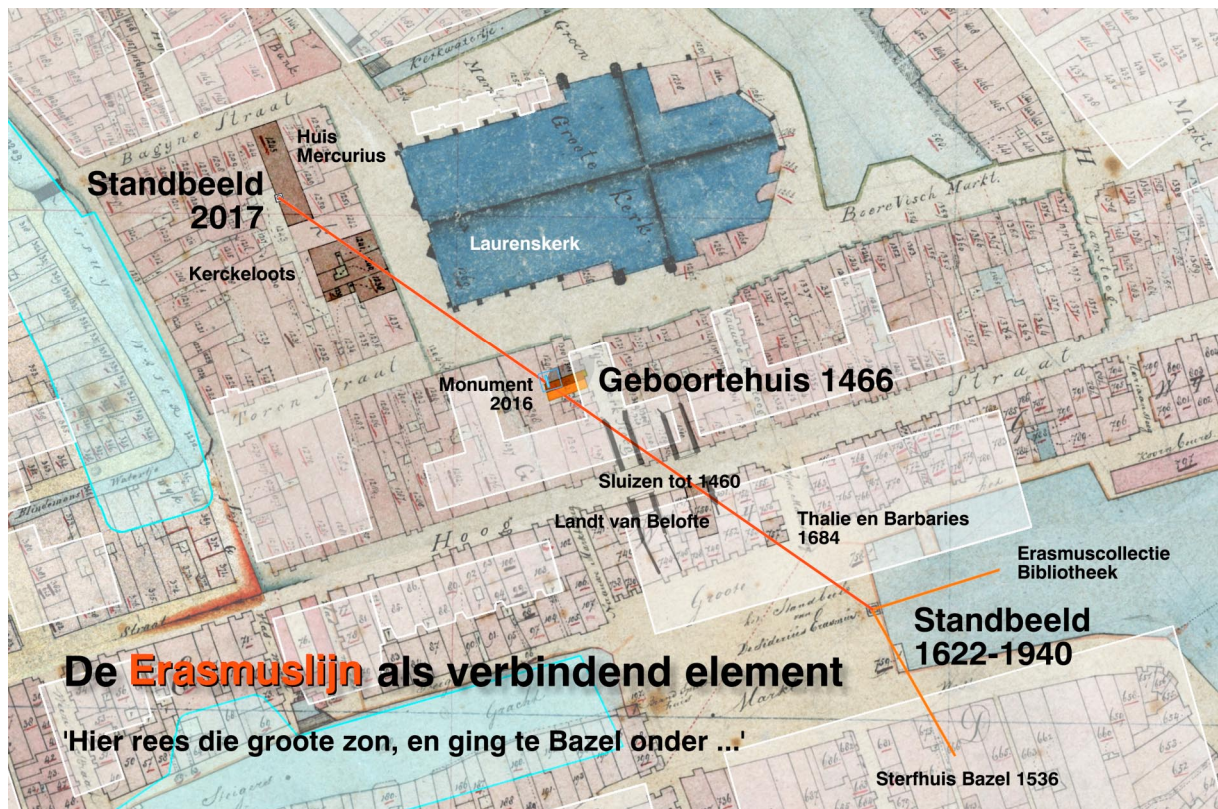
Vrijwel al de feiten die hier naar voren zijn gebracht zijn ook, minder geordend maar veel uitvoeriger, te vinden in de in 2016 met vele dossiers uitgebreide publicatie "*De grenzen van Erasmus' erf*" uit 2014, en het eerdere "*De plek waar eens de wieg van Erasmus stond*" uit 2007. Een paar van deze dossiers zijn, in de digitale versie van deze nota op dvd, direct toegankelijk gemaakt door op de groen gemaakte titels te klikken.

Beste lezer: dit is bedoeld als een *discussienota*, vooral om te bekijken of hier *draagvlak* voor is. Uw opmerkingen, vragen of raadgevingen worden daarom bijzonder op prijs gesteld!

Bennekom, 19 januari 2017

René van der Schans, *vriend van de Stichting Erasmushuis Rotterdam*

Fluitekruid 8, 6721 RG Bennekom
0318-413070
r.vanderschans@hcnet.nl

Toegift: *De kaart schaal 1 op 1*

Jorge Luis Borges wrote in 1960 a short story that described the ambition of a group of imaginary cartographers to represent an empire to perfection.

Rigor in Science

by Jorge Luis Borges

“... In that Empire, the Art of Cartography reached such Perfection that the map of one Province alone took up the whole of a City, and the map of the empire, the whole of a Province. In time, those Unconscionable Maps did not satisfy, and the Colleges of Cartographers set up a Map of the Empire which had the size of the Empire itself and coincided with it point by point. Less Addicted to the Study of Cartography, Succeeding Generations understood that this Widespread Map was Useless and not without Impiety they abandoned it to the Inclemencies of the Sun and of the Winters. In the deserts of the West some mangled Ruins of the Map lasted on, inhabited by animals and Beggars; in the whole Country there are no other relics of the Disciplines of Geography.”

<https://www.meetup.com/fr-FR/PlatosCave/events/10832014/>

Museum

Over de onbuigzaamheid in de wetenschap

... In dat Rijk bereikte de Kunst der Cartografie zo'n Volmaaktheid dat de kaart van één enkele Provincie een hele Stad in beslag nam, en de kaart van het Rijk een hele Provincie. Met de tijd voldeden die Bovenmatige Kaarten niet langer en de Colleges van Cartografen maakten een Kaart van het Rijk die de omvang van dat Rijk had en er zorgvuldig mee samenviel. De Volgende Generaties, de Studie van de Cartografie minder Toegedaan, begrepen dat die uitgebreide Kaart Nutteloos was en leverden hem niet zonder Meedogenloosheid over aan de Onbarmhartigheden van de Zon en van de Winters. In de woestijnen van het Westen staan nog uiteengevallen Brokstukken van de Kaart, bewoond door Beesten en door Bedelaars; in het hele Land is geen enkel ander relikwie van de Aardrijkskundige Disciplines te vinden.

Suárez Miranda, *Reizen van behoedzame gezellen*.
Boek IV, cap. XLV, Lerida, 1658.

Jorge Luis Borges, *De Maker* / Vertaling : Barber van de Pol / Amsterdam: Bezige Bij, 1988

zie en beluister vooral ook:

<https://www.youtube.com/watch?v=3VKSTxbKybQ>

en voor de gedrukte tekst van Umberto Eco

<http://blogs.ubc.ca/clanki/files/2007/04/on-the-impossibility.pdf>

